

Govor Visokog predstavnika, Wolfganga Petritscha, na svečanosti dodjele diploma magistrima iz oblasti demokracije i ljudskih prava u jugoistočnoj Europi, Univerzitet u Sarajevu

Rektori Tihi i Grandi,
ministrica Hadžiahmetović,
uvaženi profesori i gosti,
dragi studenti,

Čast mi je i naravno, zadovoljstvo obratiti se ovom skupu ovoga jutra. Kako se društveni, politički i ekonomski život u Bosni i Hercegovini oporavlja od rata – polako a nerijetko i bolno – tako se i akademski život u državi također oporavlja. U tom pogledu je i jutrošnja svečanost, dodjela diploma i početak nove školske godine, dokaz otpornosti sveučilišnog obrazovanja ovdje u Bosni i Hercegovini.

Diplome koje će biti dodijeljene potvrđuju uspješan završetak studija o ljudskim pravima i demokraciji u jugoistočnoj Europi. Povezivanje demokracije i ljudskih prava u jednom studiju je primjereno jer je upravo ta kombinacija imperativ u praktičnoj politici. Ne možete imati ljudska prava bez demokracije niti demokraciju bez ljudskih prava.

Ovo je, znam, poznato načelo, ali ga ipak vrijedi ponoviti. U mnogim slučajevima ljudska prava se smatraju poželjnim luksuzom, željom koja se može ispuniti tek kada se pozabavi drugim važnijim praktičnim pitanjima. To apsolutno nije točno. Zaštita ljudskih prava nije šlag na torti uspješnog demokratskog uređenja, ona predstavlja prijeko potrebni sastojak te torte. Jačanje demokratskih institucija – kao središnji stub poslijeratnog oporavka Bosne i Hercegovine i preduvjet za trajan mir – ovo jačanje demokratskih institucija jednostavno nije moguće ostvariti bez sveobuhvatne i učinkovite zaštite ljudskih prava.

U tom smislu učinjeno je dosta pomaka nakon rata, ali to nije dovoljno. Na primjer, od devet zakona koji se tiču ljudskih prava i čije usvajanje je potrebno da bi Bosna i Hercegovina postala članica Vijeća Europe, domaća zakonodavna tijela usvojila su samo tri. Ostalih šest sam ja morao nametnuti. Od šest zakona koje sam ja nametnuo, do sada je samo jedan – imenom – državni Zakon o državljanstvu – naknadno donijela Parlamentarna skupština BiH.

Značaj ovoga dame i gospodo je jasna i nažalost uznemiravajuća – politički establišment Bosne i Hercegovine još nije shvatio ogromnu važnost ljudskih prava u poslijeratnom oporavku. Tome se mora žurno posvetiti pozornost. Političari moraju vidjeti svjetlo, a akademski građani mogu osigurati potrebno prosvjetljenje. Na mnogim od vas nazočnih, uključujući mnoge koji danas primaju diplome, bit će zadaća da pružite čvrste, energične i primjenljive argumente koji mogu pridonijeti promjeni mišljenja i unaprijediti zakonodavne, birokratske i policijske aktivnosti koje štite, a ne ograničavaju ljudska prava.

U posljednje vrijeme zabilježen je uočljiv napredak, dame i gospodo, u suradnji između vlasti u BiH i Međunarodnog tribunala u Hagu. Kršenja ljudskih prava tijekom rata

predstavljaju mrlju na novijoj povijesti Bosne i Hercegovine. Ne može i smije se dozvoliti da ona unedogled prekrivaju cijelu zemlju zastorom ogorčenja i nesigurnosti. Uhićenje i izručenje Hagu onih protiv kojih je Tribunal podigao optužnice predstavlja stalnu obvezu koju vlasti moraju ispuniti. Vrijeme ne ide na ruku onih koji se skrivaju od pravde, uključujući Radovana Karadžića i Ratka Mladića.

Sukladno presudi Doma za ljudska prava izrečenoj početkom godine, moj Ured vrši pritisak na vlasti Republike Srpske da pokrenu novu istragu o nestanku Avde Palića, pukovnika Armije BiH, kome se trag gubi 1995. godine, te da poduzmu mjere kako bi se isplatila naknada supruzi pukovnika Palića. Pukovnik Palić je nestao 1995. godine nakon što su ga srpske snage uhitile za vrijeme pregovora – pod zaštitom UN-a – o evakuaciji građana iz zone sukoba. On još uvijek nije pronađen.

Nijedno demokratsko društvo ne može funkcionirati na odgovarajući način sve dok se ovakvi slučajevi guraju pod tepih i dok se dozvoljava da odgovorni za to prođu nekažnjeno.

Političarima se mora ukazati da kršenje ljudskih prava podriva temelje zdravog društva.

Isto tako, političko i administrativno opstruiranje procesa povratka izbjeglica jednostavno nije prihvatljivo – pravo ljudi da žive bez straha je uistinu temeljno pravo. Zadnje statistike potvrđuju nezaustavljiv zamah u dinamici povratka izbjeglica u Bosnu i Hercegovinu i to je veoma ohrabrujući pokazatelj. U prvih osam mjeseci ove godine UNHCR je zabilježio da se širom zemlje više od 50,000 pripadnika manjinskih naroda vratilo svojim kućama – to je 70 postotaka više nego u istom periodu prošle godine. Bez obzira na to, izgredi vezani za povratnike se i dalje dešavaju, a to je

apsolutno neprihvatljivo.

Moramo se postojano suprotstaviti spletu predrasuda, gorčine i neznanja koji omogućava široko rasprostranjeno kršenje ljudskih prava. Također moramo uspostaviti zakonske okvire koji će omogućiti rješavanje problema vezanih za kršenja ljudskih prava. Krajem srpnja mjeseca, Ustavne komisije u oba entiteta – koje sam ja ustanovio u siječnju u svrhu provedbe prošlogodišnje odluke Ustavnog suda o konstitutivnosti naroda – usvojile su privremena izvješća o nacrtima izmjena i dopuna entitetskih ustava kojim će se osigurati da se ljudska prava bilo kojeg BiH Bosne i Hercegovine u bilo kojem entitetu ne mogu zakonski kršiti zbog njegove etničke ili vjerske pripadnosti. Podstičem entitetske parlamente da usvoje amandmane koji će ovome pridonijeti.

Nakon događaja od 11. rujna, postavljaju se pitanja o prioritetu ljudskih prava u vremenu kada postoje prijetnje kolektivnoj sigurnosti. Odgovor na ova pitanja je jasan – ako se ljudska prava ograničavaju uz izgovor odbrane demokracije, onda se priznaje pobjeda teroristima koji napadaju demokraciju. Terorizmu se mora – i može – suprotstaviti hrabro i učinkovito bez narušavanja prava građana. Trenutno važeći krivični zakoni oba entiteta definiraju krivična djela koja se mogu smatrati terorističkim djelima, a policijske snage imaju ovlasti uhititi i zadržavati osumnjičene u krivičnom postupku.

Sva raspoloživa sredstva se moraju stalno preispitivati – osobito kada dođe do povećane prijetnje.

Relevantna ministarstva na državnoj i entitetskoj razini trenutno traže moguće nove zakone koji pokrivaju nova teroristička djela, zakone koji obvezuju da se prijave sumnjiva novčana sredstva, strožije zakone o državljanstvu i imigraciji i moguće zakone o vanrednom stanju u slučaju

zaoštravanja međunarodne sigurnosne situacije.

Pred nama, dame i gospodo, je zadaća da primijenimo odgovarajuće zakone djelotvorno i učinkovito.

Dozvolite mi da na kraju čestitam onima koji će danas dobiti diplome i da pohvalim rad svih koji su uključeni u sveučilišni život u Bosni i Hercegovini. Vaš rad je veoma cijenjen i urodit će praktičnim i teoretskim rezultatima.

Hvala najljepša.